

"לא אוכל אנכי לכדי לשאת את כל העם הזה". (י"א י"ד)

מתוך מכתבו של הגה"צ רבי שלמה וולכה לידידו, משגיח בישיבה, שרוצה לעזוב את משרתו ולחזור לאומנותו הקודמת:

"על ההפקרות בישיבה – מה שייך להתאונן, הלא רק התחיל בעבודתו! אולי סיפירתי פעם לכבוד תורתו: במלחמת העולם הראשונה נפגש אדמו"ר רבי ירוחם עם הסבא קדישא מנובהרדוק. שאלו הסבא: 'אני יסדתי בשנה אחת עשרים ושלש ישיבות – כבוד תורתו מה עושה בשביל הכלל?'

השיבו רבי ירוחם: 'כבוד תורתו יסד בשנה אחת עשרים ושלש ישיבות, אני יושב בישיבתי כבר עשר שנים ועדיין לא הקמתי ישיבה אחת...'

וכמה שנים צריכים כדי להקים ישיבה, עשר, עשרים, שלושים? אפילו ראש כפר מעמידים משמים, ומה גם מנהיג של רבים, ובוודאי בעיני יראה ומיידות שזה כל מה שהקב"ה רוצה בעולמו. **אל נא יחשוב ידדי** כי בני אדם לקחוהו למשגיח ולבני אדם הוא מחזיר את המשרה, הרי משמים הקימוהו להיות מחיה נפשות וכלפי שמים הוא אחראי".

(אגרות וכתבים)

"ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים". (י"א כ"ט)

בשנת תרע"ח, בתום מלחמת העולם הראשונה החלו פליטי המלחמה לחזור לליטא. בתוכם היה גם הגאון רבינו ירוחם ליבוביץ עם קבוצה של כעשרים תלמידים. ביניהם היה הגאון רבי דוד פוברסקי, לימים ראש ישיבת פוניבז'.

הם הגיעו לסלבודקה ומצאו בה הרבה בני ישיבות מפולין, שלא יכלו עדיין לחזור לביתם. גם הסבא מסלבודקה התעכב ברוסיה מסיבות שונות.

בית המדרש של הישיבה היה הרוס בחלקו, ריק מספרים וללא ריהוט. רבי ירוחם שלח את הבחורים לבתי הכנסת ובתי המדרש בעיר וסביבותיה, לאסוף ספרים וריהוט ולהביאם לישיבה.

רבי ירוחם ציוה עליהם לפרסם שהוא הגיע לישיבה, ומחר מתחילים ללמוד, וכל סדרי הישיבה יתקיימו כרגיל.

למחרת הופיעו מאות בחורים שהיו רעבים לתורה! רבי ירוחם מסר שיעורים ושיחות כסדר. וניהל את הישיבה ביד רמה, בצורה מיוחדת במינה, במשך תקופה ארוכה.

כשחזר הסבא מסלבודקה לעיר הופתע לשמוע שמאות בחורים שוקדים על תורתם מתוך עמל והתמדה. וכי כל סדרי הישיבה מתנהלים זמן רב למופת.

ביום הראשון כשנכנס הסבא לישיבה, ניגש אליו רבי ירוחם, ואמר לו בפשטות, כדבר המובן מאליו: "נעמט אייך איירע ישיבה! – קבלו לידיכם את הישיבה שלכם!"

ומיד נסע לפוניבז', בה שהה באופן זמני, עד לחזרתו למיר בשנת תרפ"ד. (זכרון גבריאל" מפ"ה הג"ר גבריאל ריקליס)

השבוע יחול יום הזכרון לגאון רבי יוסף אירגאס, "אחד המיוחד ברבני ליוורנו" כדברי החיד"א, נפטר כ' סיון ת"צ

"ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי..." (י"א ה)

מעשה באחד שלא ירא לדבר...

כתב הגאון רבי יוסף אירגאס: שאלו לי מהעיר קנדיה, בירת האי כרתים, אודות אותם תושבים ארעיים שבאו לגור בקנדיה, ונשותיהן הניחו את כתובתיהן לשמירה אצל קרוביהם בערי מולדתן. וקם איש אחד וערער, ואמר: צריכים אתם לכתוב כתובה חדשה לנשותיכם, מאחר ששטר כתובתן איננו איתן.

כשחכם העיר ניסה להסביר לו שהוא טועה, ביזה אותו, ואמר לו שהוא אינו יודע ללמוד... והתעקש האיש הזה והכריז: "דעו לכם, נשותיכם אסורות עליכם ובניכם ממזרים..."

והשבת: פשוט הוא מאד כי מה שאסרו חז"ל לשהות עם אשתו בלי כתובה, היינו רק אם לא כתב לה כתובה מעולם, או שנאבדה. אבל אם הכתובה נמצאת בידי קרובי אשתו, אפילו אם הם יושבים בארץ אחרת לא צריך לכתוב לה כתובה אחרת, שהרי אינה קלה בעיניו להוציאה, כיון שיש לה כתובה.

ומה שאמרו לכם שהולד ממזר, הוא שיבוש גמור, הרי ברור שאיש זה לא גמיר ולא סביר, וראוי לגעור בו, לנזוף ולהשתיקו. ויש לו לבקש מחילה מאותו תלמיד חכם שהוא ביזה.

ומה ששאלתם עוד מה דינו, שהרי הוא חירף וביזה, והפך אותנו לחוטאים ואת ילדינו לממזרים?

נכון שאמרו חז"ל ש'הקורא לחברו ממזר, סופג את הארבעים'. אבל דין זה הוא רק במי שמתכוון לבייש, ואילו האיש ההוא היה סבור שכך הדין, על כן אין להענישו, כי לא כיוון לבייש אתכם, אלא אמר כי זה הדין לפי דעתו המשובשת.

ויתרו בו כי מכאן ואילך יזהר, ואם אחר ההתראה ישוב על קיאו, הרשות ביד בית הדין להכותו או לנדותו, הכל לפי ראות עיניהם. נאום הצעיר יוסף בלאמו"ר עמנואל אירגאס. (שו"ת "דברי יוסף" מ"ב)

השבוע חל יום הזכרון לגאון הצדיק רבי ירוחם ליבוביץ, מגדולי חכמי המוסר, מנהלה הרוחני של ישיבת מיר. נפטר י"ח סיון תרצ"ו

כאשר הדרך רחבה וסלולה, הולכים בהרגשת נוחות ובטחון שההליכה תעבור בשלום, שהרי גם אם יבואו נוסעים ממול במהירות יוכלו לצעוק, או לסור הצידה.

ואילו כשהולכים בדרך צרה, מוכרחים להיות זהירים יותר. וההולך על חבל אף לרגע לא יסיח את דעתו למחשבות אחרות. כי יודע היטב שבהיסח הדעת הכי קטן לא ישאר ממנו זכר. ואין צריך לעוררו להזהר בזה כי מעצמו הוא כבר נזהר.

וזהו החילוק בין חכמים לסכלים: החכם מכיר ויודע שאדם כל חייו הולך על חבל דק. לא כן הרשע והסכל דמיונו מוליכו כאילו שהליכתו בדרך רחבה, אשר גם אם יתקל באיזה מכשול, בטוח הוא ביכולתו ואינו מוטרד להזהר. (מאמרי המשגיח - אלול תשרי עמ"ל א)

"ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אותם לי". (ח"י"א)

מנהג היה במקצת קהילות ישראל שלא היו מתאבלים על הבכור שנפטר...

המאירי כתב: כבר נתפשט מנהג טפשות זה, שלא מדין הלכה. ולא שמענו עליו טעם מספיק, וזה מנהג חלוש, אלא שהחזיקו בו גדולי עולם מימי קדם ואין כח לבטלו. ("חיבור התשובה" עמוד 613)

הרמ"א מביא מנהג זה ודוחה, וכותב: "אלא חייבים להתאבל עליהם, ומכל מקום נשתרבב המנהג בעירנו שאין ההורים הולכים אחר בנם הראשון לבית הקברות". (י"ד ש"ע ד"א)

תמהו גדולי עולם היאך נהיה מנהג שכזה, מה שורשו?

כתב הריב"ש: ומה שמצאת נוהגים שמי שמת לו הולד הראשון לא מתאבלים רק ביום הקבורה. אני אומר שזה המנהג אין לו שחר, וכי מפני שהוא ראשון אינו בנו?! ואפילו היה בכור וצריך לפדותו מהכהן, מי הוציאו מחזקת בנו שלא יהיה לבו דווה עליו, וכי אינו קם תחתיו לירושה?! ואם חלילה אביו נפטר, אמו תתייבם?! ולדבריהם, מדוע יש להתאבל ביום הקבורה? אלא אין לדבר זה שורש ועיקר.

מהראשונים נראה שמקור המנהג הוא פרשת השבוע - 'שלי היו הבכורות - שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים, ולקחתי אותם לי' (רש"י ח"י"ג). וכדברי הרב מלוניל: המנהג שפשט בהרבה מקומות לא להתאבל על בן ראשון, לא נמצא המנהג בתחילה רק בבכורות שהם כמי שאינם מהאבות, לפי שהם קדושים לה'. (כלבו)

יש אומרים שהמקור למנהג הוא המעשה באותה אישה שמת בנה, ובכתה עליו יותר מן הראוי, ולבסוף מתו כל בניה (מ"ק כז:).

הגאון רבי חיים ברלין כתב שהמקור הוא תרגום יונתן על הפסוק "ותקרא את שמו אונן - עליו עתיד אבוי לאתאבלא", כלומר שעל הבן הראשון לא מתאבלים, רק על השני. (הקדמה לספר "יהנני")

בקהילות ישראל היו תולים מדליון על צווארו של ילד שעדיין לא פדוהו מסיבות שונות, על המדליון היה חרות 'בן כהן', להראות בזה שהילד שייך לכהן וצריך פדיון.

כדברי המהרי"ל: "מעשה שנהרג אב במלחמות ההוסיטיים קודם פדיון בכורו. וצויה מהר"ר נתן לכתוב על טס כסף 'בן כהן', ולתלותו בצוואר הילד, כשיגדל הילד ידע שעדיין הוא קרוי בן כהן, עד שיפדה את עצמו". (מהרי"ל הל' פדיון הבן, ועיין גליון מהרש"א י"ד ש"ה)

אומרים קדיש על קטן שנפטר, כאשר הגיע בחייו לכלל דעת, אע"פ שאינו בר עונשים. ("שדי חמד" מערכת אבלות קנ"א ועיי"ש - האומר קדיש על תינוק אין מוחין בו, אלא שאינו דוחה אבלים אחרים. - "גשר החיים" ל' ח' ט')
וכתב ה"דברי מנחם: ותמוה על מה שנוהגים בעיר הזו כי מי שמת קודם שנשא אישה אין אומרים עליו קדיש, לא לומדים לעילוי נשמתו, ולא שאר דברים שעושים למתים. ואין להם על מה לסמוך, וחובה לבטל מנהג זה, ועליהם לגמול חסד של אמת. (ש"ח שם)

גזירת הבכורים בבוהמיה

הגאון רבי שלמה שטרן בצעירותו כיהן כרב בבוהמיה. היתה שם הגזירה הידועה שרק לבן הבכור בכל משפחה מותר להנשא, והיה אסור לרבנים לסדר קידושין זולת לזה, והעובר על גזירה זו היה נענש בעונש חמור.

רבי שלמה סידר קידושין בצנעה בבית. כדי לקיים את החופה תחת כיפת השמיים פתחו את הרעפים בעליית הגג.

אף שעשו את הכל בהסתור, הדבר נודע ורבי שלמה נאלץ לברוח מהרודפים אחריו. הוא ברח ברגל להונגריה.

בדרכו נכנס ללון בבית גוי כפרי. באמצע הלילה שמע שהגוי ביקש מאשתו את הרגזון. הוא הבין שהגוי מתכוון להורגו כדי ליטול את ממונו. כשניסה לברוח גילה שהדלת נעולה מבחוץ...

הוא הצליח להדחק דרך החלון ורץ לתוך היער הסמוך. פתאום שמע קול וישא עיניו וירא והנה דב גדול מתקרב אליו. השליך עצמו ארצה ופסק לנשום, כי ידוע הוא שהדב אינו נוגע אלא באדם אשר רוח חיים בו. הדב הלך סביבו ופעם בפעם רחרחו, לבסוף הלך לו.

כאשר נולד לו בן, קרא שמו דב, על שם הנס לזכרון, הלא הוא הגאון רבי שלום בער שטרן, ראב"ד סערדליי. (קונטרס "דוב שפתי ישינים")

"ויאמר ה' אל השטן". (מן ההפטרטה)

רבי שמואל שטן

שנת קנ"ה. בבוהמיה שולט הקיסר וונצל הרביעי. קיסר שאת רוב זמנו היה מבלה במשתה ושעשועים. כדי לממן את אורח חייו הפזרני היה מטיל מזי פעם מיסים כבדים על היהודים.

ויהי באחד מימי חודש סיון, פקד הקיסר על יהודי פראג לשלם בתוך שמונה ימים עשרים אלף שקלי כסף! סכום עתק שלא היה ביכולתם לשלמו. בהוראת רבם הגאון רבי אביגדור קרא, התאספו יהודי פראג לתפילת רבים.

רבי אביגדור הורה לפרנסי הקהילה לבדוק ולחשב כמה כסף יש לבני הקהילה. בדקו ומצאו שגם אם יתנו את כל כספם, לא יגיעו לחצי מסכום הקנס. לפיכך פנו בבקשת עזרה לפרנס העיר רבי שמואל שתדלן, שהציל יהודים רבים בחכמתו.

אך הפעם המשימה היתה קשה במיוחד. וונצל הרביעי שהכיר את חכמתם ותושייתם של שתדלני ישראל והצלחתם בביטול גזירות, נתן הוראה חד משמעית לא להכניס אף יהודי לארמון!

באמצעות תשלום שוחז שניתן לדוכס הראשי בצורה מחוכמת ומתוחכמת, הסכים הדוכס להפגש עם רבי שמואל שתדלן. רבי שמואל ביקש מהדוכס שיארגן לו פגישה בת ארבע מילים בלבד עם הקיסר... הדוכס העביר את הבקשה המוזרה לקיסר, ומרוב סקרנות הוא נעתר לפגישה.

רבי שמואל ביקש מרבה של פראג שתי בקשות: האחת שאם יארע לו אסון, הקהילה תדאג למשפחתו. והשנייה, שבזמן פגישתו עם הקיסר תערך תפילה לשלומו והצלחתו.

הגיע רבי שמואל לארמון, קד לפני הקיסר, ואמר: "ויאמר ה' אל השטן!" ופנה לצאת... אמר הקיסר: "המשך!" "אבל הקיסר התיר לי לומר רק ארבע מילים", ענה רבי שמואל. "יהודי דבר!" ציוהו.

פתח רבי שמואל ואמר: "באיוב נאמר ויאמר ה' אל השטן, כלומר אלוקים בעצמו פונה ומדבר אל השטן. ואם אלוקים יכול לדבר עם השטן, אזי גם מלך בוהמיה יכול לדבר עם יהודי פשוט כמוני..." שמע זאת הקיסר, והורה לו להמשיך לדבר!

רבי שמואל סיפר על עניוּתם של יהודי פראג, והתחנן לבטל את המס הכבד. בחסדי שמים מצאו הדברים מסילות ללב הקיסר, והוא הורה על ביטול הגזירה.

כשעמד רבי שמואל לצאת, פנה אליו הקיסר וכשחיוך שטני על פניו, אמר: "שמואלקה, מעתה כעונש על שדיברת בעזות עם הקיסר, שם משפחתך יהיה 'שטן', כך תקראו אתה ובניך".

מאז ואילך קראוהו כולם רבי שמואל שטן. וכך חיה לה בפראג משפחה יהודית חשובה ששמה היה שטן... עם השנים עידנו את שמם לשוטן, הידוע בהם המהרשש"ך מפרנקפורט. ("ש"י המאה")

"בחדש השני בעשרים לחודש... וישכון הענן במדבר פארן". (י"א י"ב)

נוהגים להתענות בכ" סיון בכל מלכות פולין, נהרא נהרא ופשטא. (מ"א אר"ח תק"פ ח)
כי בסיון שיחול השבוע, הינו תאריך עונם בתולדות עם ישראל, רבו בו הצרות!
בשל מצות עונג שבת נביאם בקצרה:

בראשונה: קברות התאוהו (יומא עה: ועיין סד"ע). **בשנייה:** גזירות בלוייש, בהם נהרגו צדיקי עולם ונשרפו על קידוש ה' שלושים ואחד יהודים, היה זה בעת הריגות מסע הצלב השני, שנת תתקל"א - בהגיע השמועה אל רבינו תם קרא למספד וצום ביום ההוא. הגזירה עזעה את ר"ת, מייגון ובכי נפל למשכב ונפטר תוך שבועיים, בד' תמוז.

ובשלישית: בעת גזירות ת"ח-ת"ט. ביום מר ונמהר נטבחו באכזריות מחרידה ששת אלפים יהודי נמירוב על ידי הקוזקים.

"ועד ארבע ארצות" התאספו בשנת ת"י ונתנו תוקף לתענית כ' בסיון מימי רבינו תם, כיום אבל על הקהילות החרבות, ועל מות הקדושים רבי יחיאל מנמירוב ורבי שמשון מאוסטרופול שנהרגו בכ' בסיון. וקבעו שכל זכר מובן שמונה עשרה ונקבה מבת ט"ו מחוייבים להתענות ולהשלים. "ועד מדינות ליטא" הכריז על החובה להנזר ממלבושי מותרות במשך שלש שנים. (ס"ה, י"ן מצולה")
הש"ך כתב: קבעוהו לכ' סיון כי יום זה הוא תחילה לגזירות ומכאובים, והוכפלו בו צרות וקלקולים. וגם כי יום זה לא יארע אף פעם בשבת קודש. ("מגילה עפ"ה")

בשנת תש"ו נקבע יום זה ע"י רבני הונגריה לתענית ציבור לבני הגר על הריגת אחינו בימי השואה, ואומרים סליחות ומתענים מובן ט"ו עד בן נ"ה. (לוח מנהג ארץ הגר" עיי"ש - גב. בים זה ארע אסון קרב סולטן יעקב בשנת תשמ"ב)